

גמ' חולין (ב:) - טוב אשר לא תדור ונדרי צדקה

רב דניאל שטיין

א. גמ' נדרים (ט:י.) - כי קא"ר מאיר בנדר, בנדבה לא קאמר וכו', דתניא אמרו על הילל הזקן, שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו, מביאה כשהיא חולין לעזרה ומקדישה, וסומך עליה ושוחטה וכו', ואב"א אפילו תימא רבי יהודה, כי א"ר יהודה בנדבה, בנדר לא אמר. והקתני טוב מזה ומזה נודר ומקיים, תני נודב ומקיים. מ"ש נודר דלא, דילמא אתי בה לידי תקלה, נדבה נמי דילמא אתי לידי תקלה, רבי יהודה לטעמיה, דאמר אדם מביא כבשתו לעזרה ומקדישה, וסומך עליה ושוחטה.

ב. חי' הרמב"ן חולין (ב.) - ויש אומרים דלר' מאיר אפי' מביא עולתו חולין לעזרה טוב שלא יביא כלל והכי משמע להו בנדרים פ"ק, ואין טעם מחזור בדבר, ורש"י ז"ל כתב שהרגיל בנדרים בא לידי לא יחל, כלומר אפילו בלא נדר כלל אסור שלא יהא רגיל בנדרים, ויש אומרים משום שהרגיל בקרבנות אינו ירא מן השגגות שהוא סומך על קרבנותיו, ומי שאינו מביא קרבן כלל הוא מדקדק על עצמו שלא יבא חטא על ידו אפי' בשוגג, והכי נמי משמע בתוספתא דפרקין דקתני ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה מביא כבשתו לעזרה וסומך עליה ושוחט והיינו נודב דמתרץ בגמרא, ולי נראה דלר' מאיר נדבה דהלל עדיפא, ובדר' יהודה הוא דמתרץ בגמ' נודב ולא דר' מאיר, ומשמעות דורשין דקרא איכא בינייהו, והיינו דאמר' התם ואי בעית אימא אפי' ר' יהודה קתני דכשרין מתנדבין, פי' וכל שכן ר' מאיר. והקשו בתוספות לר' מאיר האיך אכלו שלמים במדבר, ולדברינו אכלו נדבות כהלל, והם אמרו לפי שנאסרו בבשר התאווה הותרו בשלמים, ועוד הקשו והכתיב וידר יעקב וכתוב וידר ישראל וכתוב נדרו ושלמו לד' אלקיכם כל סביביו, ותירצו דבשעת צרה שאני כמו שאמרו באגדה וידר יעקב נדר לאמר לדורות שיהו נודרין בשעת צרתן, ולי נראה שלא אסרן אלא בקדשי מזבח שמא יבאו לידי תקלה ואין בקרבנות צורך לגבוה כדכתיב הנה שמוע מזבח טוב, אבל לצדקה ולהפריש עישור לעניים ואין צריך לומר לקיים מצות, נשבעין ונודרין כדתנן (אבות פ"ג) נדרים סייג לפרישות.

ג. רמב"ן (דברים כ"ג, י"ט) - "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר כי תועבת ה' אלהיך גם שניהם" - הוונות יעשו באתנן שלהם מצות, חושבות לכפר על חטאתן, כמו שיזכירו רבותינו (ויק"ר ג א) במשל שלהן גייפא בתפוחייה ומפלגא לבאישייא, ולכך אסרה תורה אתנן לכל נדר כי עתה יוסיפו לחטוא בהן. וכן ענין מחיר כלב, בעבור כי הצדים בכלבים ושומרי החומות יגדלו כלבים עזי נפש מזיקים את הרבים, וידירו במחיריהם להיות כופר לנפשם. וכן המנהג עד היום בפרשים אנשי הציד, שיעמידו צורת כלביהם בשעוה לפני ע"ז, שיצליחו בהם. והמפרשים אמרו, מפני שהוא דרך בזיון.

ד. חזון איש (נגעים סי' י"א אות ה') - תוס' ד"ה למעוטי, וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה וכו', נראה מדבריהם דאפשר להקריב קרבן שלא הקדישו קדושת דמים אלא מביא קרבן חולין ושוחטו שתהא השחיטה מקדשתו קדושת הגוף, ובזה אפילו איסורי הנאה כשר אע"ג דאינו ממונו להקדישו, מכ"מ כששוחטו לשם קרבן מתקדש קדושת הגוף.

ה. תורת כהנים (ויקרא פ"ד אות ב') - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" - קרבן לה' כשיקדים הקדשו להקרבתו.

ו. חי' הרישב"א חולין (שם) - ותירצו שכבר דרשינן בבראשית רבה (פרשה ע') מאי נדר לאמר, אזהרה לדורות שיהיו נודרין בעת צרה, ועל זה סמכו לנדור נדבות לעניים ביום הכפורים לפי שהוא כעת צרה למלאות חסרונות לעניים שאי אפשר אלא ביום כנופיא.

ז. שו"ע (יו"ד סי' ר"ג סע' ד'ה') - צריך ליהזר שלא ידור שום דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו. ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם, יאמר בלא נדר. בעת צרה מותר לנדור. [גליון מהרש"א (שם) - עיין בחידושי רשב"א ריש חולין ד"ה רבי יהודה, כתב בסוף הדיבור אבל נדר לעניים מצוה וחובה].

ח. גמ' ר"ה (ו.) - תנו רבנן מוצא שפתיך זו מצות עשה, תשמר זו מצות לא תעשה, ועשית אזהרה לבית דין שיעשוך, כאשר נדרת זה נדר, לה' אלקיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים, נדבה כמשמעו, אשר דברת אלו קדשי בדק הבית, בפך זו צדקה.

ט. שו"ע (יו"ד סי' רנ"ז סע' ג') - הצדקה, הרי היא בכלל הנדרים. לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי הסלע זו צדקה, חייב ליתנה לעניים מיד. ואם איחר, עובר בכל תאחר.

י. שו"ע (סי' רנ"ח סע' י"ג) - אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה, חייב לקיים מחשבתו ואין צריך אמירה, אלא דאם אמר מחייבין אותו לקיים וי"א דאם לא הוציא בפיו, אינו כלום. והעיקר כסברא הראשונה.

יא. גמ' שבועות (כו:) - אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו, שנאמר לבטא בשפתים וכו'. מיתבי מוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין, ת"ל כל נדיב לב, שאני התם, דכתיב כל נדיב לב. וניגמר מינה, משום דהו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד, וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין.